

MERDEKA

Nr 26-27 - november 2005

ÖSTTIMOR

Information

Reserapporter från Östtimor

Från Kristusstatyn utanför Dili mot öster

30 år efter invasionen

Nyheter från Östtimor,
Västpapua, Aceh och Indonesien

Merdeka & ÖsttimorInformation

Redaktören har ordet	3
Östtimor – ut ur kolonialismen, in i tystnaden	4
Östtimormöte 7 december	7
Sannings- och vänskapskommission	8
CAVR har avslutat sitt arbete	9
Läraryrskommitténs vattenprojekt	10
Reserapport Östtimor augusti 2005	11
Politiken på Timor rör på sig!	12
Riksdagsmotion om Östtimor	13
Västpapua i USA:s kongress	13
Ny webbplats—internet	14
Ny bok om Västpapua	15
Fallet Munir—brevaktion	16
Människorättsproblem i Indonesien	17
Horta intervjuad om Västpapua	18
Fredsavtal i Aceh	19
Rättelse	19
Kortfakta	20

Foton: Östtimor—Thomas Johansson, Finland—Reuters

Prenumeration 125 kronor för 4 nummer
Lösnummer 35 kronor
Östtimorkommittén
c/o Pollák
Wiboms v 12, 2 tr
171 60 SOLNA
Tel 08-27 24 27
epost pren@osttimorkommitten.se
Plusgiro 1 81 92-5

Merdeka & ÖsttimorInformation

Ansvarig utgivare:
Gabriel Jonsson

Redaktör:
Gabriel Jonsson

Redaktionsadress:
Gabriel Jonsson
Råsundavägen 24, 2 tr
169 67 SOLNA
redaktor@osttimorkommitten.se
Tel 08-33 62 47

Layout:
Östtimorkommittén

Adresser:
Föreningen ett Fritt Papua
c/o Thomas Petersson
Nybodagatan 10
171 42 SOLNA
Plusgiro 4 19 12 84-1

Östtimorkommittén
c/o Jonsson
Råsundavägen 24, 2 tr
169 67 SOLNA
Plusgiro 1 81 92-5

Tryck:
Daus Tryck & Media AB

ISSN Nr: 1402-2559

Annonsspriser på begäran

Redaktören har ordet

Trettio år har nu gått sedan Indonesien invaderade Östtimor. Gudmund Jannisa, doktor i sociologi vid Kristianstads högskola, skildrar i detta nummer upptakten till invasionen. Invasionen blev början till den mörkaste epoken i Östtimors historia: enligt gängse uppgifter föll 200.000 människor av en ursprunglig befolkning på knappt 700.000 offer för ockupationen 1975-1999, alltså i runda tal en tredjedel. Folkmordet, som är det proportionellt största i världen efter 1945, förmådde dock inte betvinga motståndsviljan. Östtimor är ett av flera exempel i världen på hur en materiellt överlägsen ockupationsmakt understödd av omvärlden har misslyckats med att besegra en gerillaarmé. Utan stöd utifrån kunde Falintil-gerillan stå emot den indonesiska militärmakten tack vare sin goda lokalkännedom och stridsmoral samt stödet från civilbefolkningen. Dessa faktorer förklarar varför även GAM i Aceh och OPM i Västpapua i 30 respektive 40 år har kunnat stå emot den indonesiska militären.

Ockupationsåren präglar allttjämt starkt utvecklingen i Östtimor. Vi har i flera nummer rapporterat hur realpolitik gör Östtimors regering ovillig att agera för att de indonesiska officerare som är ytterst ansvariga för våldsvågen 1999 skall ställas inför rätta. Såsom Thomas Johansson från Lärarförbundets Stockholmskrets framhåller i skildringen av sitt besök i Östtimor i augusti har den ekonomiska situationen snarare försämrats än förbättrats efter självständigheten. Detta skall ses i ljuset av det omfattande bistånd landet har erhållit. För den stabilitet landet så väl behöver för uppbyggnaden av det nya samhället är det illavarslande. Kanske kan Sverige genom en förstärkning av det stöd som Östtimor utlovats i strategin för utvecklingssamarbete för åren 2005-2009 bidra till att den svaga utvecklingen vänds - frågan ställs i underlaget till den riksdagsmotion som kommittén utarbetade i september. Riksdagledamoten Lotta Hedströms (mp) reserapport från oktober ger glädjande nog en mer positiv bild av det politiska läget. Oroande är dock uppgifterna om ett tiotal sammandrabbningar under

september-oktober i enklaven Oecussi inne i Västtimor mellan lokalbefolkning och indoneser. Läget är oklart men lyckligtvis har inga dödsoffer krävts.

Medan läget i Östtimor är besvärligt, är utvecklingen i Acehfrågan mycket glädjande. Den 15 augusti undertecknade GAM och den indonesiska regeringen ett fredsavtal i Helsingfors. Sedan dess har GAM avvärjats och den indonesiska militären har börjat dra sig tillbaka. Genom att GAM efter tsunamikatastrofen drog tillbaka sitt självständighetskrav för Aceh är sannolikheten att avtalet nu håller högre än vad den var då ett eldupphöravtal undertecknades i december 2002. Närvaron av utländska fredsövervakare och hjälparbetare talar också för att avtalet håller. Dessutom skulle en varaktig lösning av Acehfrågan ställa Indonesien i en bättre dager internationellt.

Indonesiens politiska förhållanden lämnar dock mycket i övrigt att önska. I september hade det gått 40 år sedan general Suharto tog makten i en militärkupp som blev inledningen till ett massmord på kanske en miljon misstänkta sympatisörer med kommunistpartiet. Maktövertagandet följdes av en lång period av grova kränkningar av de mänskliga rättigheterna i Indonesien, men övergrepp hade förekommit även tidigare. Människorättsbrotten fortsätter, även om uttrycket "världens tredje största demokrati" har myntats sedan Indonesien höll sitt första direkta presidentval förra året. Terrorn återvände till Bali den första oktober, då ett 30-tal människor dödades i ett bombdåd som islamistiska extremister misstänks ligga bakom. Allra mest oroväckande är dock att läget i Västpapua har försämrats sedan Susilo Bambang Yudhoyono tillträdde som president i oktober 2004. Förhoppningsvis kan Jan Eliasson som ordförande för FN:s generalförsamling under 2005-2006 lyfta fram omständigheterna kring omvärldens svek mot Västpapua i samband med 1969 års regisserade folkomröstning.

Gabriel Jonsson

Föreningen ett Fritt Papua och Östtimorkommittén ger ut den här tidskriften utan något ekonomiskt stöd annat än från privata, individuella bidragsgivare. Därför behöver tidskriften allt stöd den kan få. Ekonomiskt stöd kan Du ge genom att skicka ett bidrag till plusgirokonto 1 81 92-5 och ange *Merdeka* på talongen eller genom att sätta in en annons.

Östtimor – ut ur kolonialismen, in i tystnaden

Den 7 december 1975 intog indonesiska styrkor Östtimors huvudstad Dili. Detta var kulmen på något som ter sig som ett klassiskt ödesdrama, där handlingen obevekligt rör sig mot tragik och ond bråd död. I nedanstående artikel ska jag skissera det skeende som föregick invasionen och samtidigt försöka förklara hur Östtimor kunde försvinna in i ett politiskt och medialt ”svart hål”.

Spelet börjar

Det som initierade den rad av händelser som slutligen skulle kräva uppemot en tredjedel av befolkningens liv, var MFAs (*Movimento das Forças Armadas*, de militära styrkornas rörelse) störtande av den fascistiska Salazar/Caetano-regimen i Portugal i april 1974.

Mindre än en månad senare hade tre politiska partier bildats i Östtimor. UDT (*União Democrática Timorense*—Timors demokratiska union), var det första, ASDT (*Associação Social Democrata Timorense*—Timors socialdemokratiska förbund) var det andra. Båda partierna hade självständighet som mål, UDT förespråkade dock en långsammare avveckling av de koloniala banden än ASDT.

Ett tredje parti, APODETI (*Associação Popular Democrática de Timor*—Timors demokratiska folkliga förbund), hade inkorporering i Indonesien som mål. Det bildades ytterligare ett par partier, men dessa – KOTA och Trabalhisto – var närmast mikroskopiska och hade sin enda historiska betydelse som undertecknare av Balibó-deklarationen, se nedan.

José Ramos Horta, en av ASDTs grundare, besökte Jakarta i juni 1974. Indonesiens utrikesminister försäkrade då att Indonesien inte hade någon som helst önskan att utöka sitt territorium med Östtimor. APODETI:s president, Arnaldo dos Reis Araújo, gjorde också en resa till Indonesien, där han ställde frågan om Indonesien skulle acceptera att Östtimor anslöt sig till Indonesien, och fick ett jakande svar.

I september 1974 ombildades ASDT till Fretilin (*Frente Revolucionaria de Timor Leste Independente*—Revolutionära fronten för ett fritt Östtimor). I samma månad inträffade ett möte mellan Indonesiens president Suharto och Australiens premiärminister Gough Whitlam. Whitlam klargjorde då sin ståndpunkt att Östtimor borde tillfalla Indonesien, efter en ”act of self-determination”.

I slutet av september tillkännagav Portugals president, Francisco Costa Gomes, att de instrument för

automatisk maktöverföring till befrielseörelser som skapats för Angola, Guinea och Mozambique inte var tillämpbara vad gällde Östtimor, São Tomé-Príncipe och Kap Verde. I dessa områden skulle folken få bestämma sin framtida politiska hemvist via omröstningar.

Ett par veckor senare anlände den indonesiske generalen Ali Murtopo till Lissabon. Det framgick då att från Indonesiens sida fanns enbart två alternativ, att Östtimor förblev anslutet till Portugal eller att det tillföll Indonesien. Självständighet var uteslutet.

I november ersattes så Östtimors tidigare guvernör av Mário Lemos Pires och ett litet antal MFA-officerare. Tillsammans med de lokala politiska partierna skulle dessa forma en avkoloniseringskommission. Fretilin och UDT nominerade deltagare till den kommission som bildades, men APODETI vägrade medverka.

Fretilin och UDT var de ojämförligt största partierna, med tiotusentals medlemmar. APODETI hade högst 3,000 medlemmar. Det är mycket möjligt att Indonesien hade en skev bild av tillståndet i Östtimor, speciellt vad gällde stödet för APODETI. Indonesiens konsul i Dili var närmast besatt av tanken att Östtimor skulle bli en del av Indonesien, och hans rapporter kan ha påverkat Jakartas agerande.

Spelet trappas upp

Denna besatthet delades av ett antal ledande indonesiska generaler. Dessa ansökte om – och fick - en inledningsvis tveksam Suhartos tillstånd att starta *Operasi Komodo*, en subversiv operation vars mål var ett indonesiskt övertagande av Östtimor.

Indonesiska media började nu sprida bilden av ett maoistiskt Östtimor, av kinesiska generaler som besökte området, av vapen som fördes in i landet. Det omedelbara resultatet av denna bisarra kampanj blev en koalition mellan Fretilin och UDT och att APODETI blev fullständigt marginaliserat.

Nästa drag från Indonesiens sida var att *Operasi Komodo* fick en militär komponent, då trupper drogs samman i det indonesiska Västtimor nära gränsen mot Östtimor.

Den hotfulla situationen i närområdet väckte uppmärksamhet i Australien. Två delegationer från Australien besökte området i mars 1975. Den första bestod av medlemmar av en nyligen bildad NGO, Campaign for Independent East Timor (CIET), som öppet stödde Fretilin. Den andra gruppen bestod av parlamentsledamöter från labourpartiet som på eget initiativ ville undersöka situationen på ort och ställe. Även de fick intrycket att Fretilin var det parti som hade det starkaste folkliga stödet. Parlamentsledamöterna

föreslog sin regering att Australien skulle upprätta ett konsulat i Dili, ett förslag som avvisades av premiärminister Whitlam, som uppenbarligen förväntade sig en "indonesisk" lösning. Dessa delegationer och deras förhållande till den egna regeringen illustrerar väl omvärldens framtida intresse för och agerande i den så kallade Östtimorfrågan. Det finns i det civila samhället och bland enskilda politiker en inställning som baseras på principer, och en statlig nivå som fullständigt struntar i principer.

Den 18 mars 1975 presenterade Fretilin och UDT en gemensam plan för övergången till självständighet. Man tänkte sig en övergångsregering med medlemmar från Fretilin, UDT och representanter från Portugals regering. Efter en period skulle sedan val till en konstituerande församling hållas.

I april anlände en indonesisk delegation till Dili. Till Fretilin återupprepades att Indonesien inte hade några anspråk på Östtimor; i samtal med UDT uttrycktes bekymmer över ASDT/Fretilins "vänstervridning". Båda partierna inbjöds till Jakarta, där UDT:s representanter föreslogs bilda en anti-kommunistisk front tillsammans med APODETI. José Ramos Horta och Alarico Fernandes från Fretilin besökte också Jakarta, en resa som de fann förbryllande. Indonesiens utrikesminister föreföll ointresserad av att diskutera Östtimor med dem; de fick intrycket av att man från Indonesiens sida mest var nyfikna på huruvida de var kommunister eller inte.

MFA inledde i maj 1975 samtal med Fretilin/UDT om etablerandet av en övergångsregering och val till en lagstiftande församling. Det överenskomts att val till en konstituerande församling skulle ske i november 1976 och att självständighet skulle proklameras vid dess första möte. APODETI var också inbjudet, men bojkottade samtalen. Under tiden hade vissa av UDTs ledare lockats allt längre in i den indonesiska fällan, och Fretilin hade de facto svängt mer åt vänster sedan ett litet antal kommunister anlät till Dili efter universitetsstudier i Portugal. Vissa inom UDT var övertygade om att dessa kunde bli det alibi som Indonesien behövde för att ingripa militärt. UDT bröt så koalitionen med Fretilin den 27 maj 1975, något som moderata krafter inom båda partierna såg med bestörtning.

Portugal reagerade med att bjuda in Fretilin, UDT och APODETI till ett möte i Macau. Den här gången var det Fretilin som vägrade delta, på grund av APODETI:s närvaro. Mötet hölls den 26-28 juni 1975, utan Fretilins deltagande och slutade i djup oenighet; APODETI vägrade att överhuvudtaget diskutera självständighetsalternativet.

Indonesiens nästa drag blev att göra klart för UDTs ledarskap att Indonesien inte skulle tolerera ett Östtimor styrt av Fretilin. UDT inledde så en väpnad kupp den 11 augusti. Motivet, enligt UDT-representanter jag talat med, var att gripa de kommunister som hade anlät under 1974, inalles nio personer. Detta var tänkt att blidka Indonesien och förhindra en invasion.

Ett kortvarigt men blodigt inbördeskrig utkämpades

19-27 augusti. Den portugisiska administrationen evakuerades till den närbelägna ön Ataúro. Fretilin besegrade UDT:s styrkor och dessa, plus familjer och ett antal tillfångatagna portugisiska soldater, ca 900 personer, retirerade över gränsen till Västtimor. Fretilin var nu lämnat att ensamt styra territoriet. Dock kontaktade man den portugisiska administrationen på Ataúro och bad dem återkomma till Dili, vilket inte skedde.

Redan i mitten av september fann dock australiensiska journalister att rudimentära samhällsliga funktioner hade etablerats, och att området nu var fredligt. Med hjälp av Röda Korset fungerade Dilis sjukhus hjälpligt, och dess personal gavs tillstånd att besöka fängslade UDT-medlemmar. En NGO från Australien, the Australian Society for Inter-Country Aid – Timor (ASIAT), skickade också ett medicinskt team som öppnade fyra kliniker för mödra- och barnvård. Sakta började en "normalitet" infinna sig.

Samtidigt ökade spänningen vid gränsen. Från mitten av september rapporterade Fretilin gränsöverträdelser från Indonesiens sida, och man tillfångatog också en indonesisk soldat inne i Östtimor. Den 8 oktober intog indonesisk militär den lilla staden Batúgade och den 16 oktober tog man Balibó. Inför omvärlden hävdade Indonesien att striderna var mellan

östtimoresiska styrkor. En icke oväsentlig anledning till denna lögn var att 90% av Indonesiens militära utrustning kom från USA, på villkor att den enbart användes i självförsvar.

För att utrona vad som egentligen skedde begav sig fem TV-journalister baserade i Australien till gränsen. Dessa fem dödades i Balibó. Sedermera har framkommit att australiensisk underrättelsetjänst redan samma dag visste vad som hade inträffat och rapporterat detta till premiärminister Gough Whitlam, som dock valde att inte agera.

Samma dag anlände fyra personer från ytterligare en NGO, The Australian Council for Overseas Aid (ACFOA) till Dili. De fann att Östtimor fungerade förvånansvärt väl med tanke på omständigheterna. I ett telegram till Australiens regering beskrev de den ökande spänningen vid gränsen och bad om ett ingripande, det vill säga påtryckningssamtal med Indonesien. Av detta blev dock intet.

Östtimor överges och attackeraras

Om läget var kaotiskt i Östtimor, så var detta fallet också i Australien och Portugal. I Australien sparkades Gough Whitlam och hans regering av den brittiske generalguvernören den 11 november. I Portugal störtades MFA i en kupp som genomfördes av en vänsterfalang inom de militära styrkorna den 24 november. Landet befann sig sedan en kort period på randen av inbördeskrig.

Östtimor var nu i praktiken övergivet av både Australien och Portugal. I detta trängda läge valde Fretilin den 28 november 1975 att utropa självständighet. Detta bemöttes dagen efter av att UDT, KOTA och Trabalhista deklarerade Östtimors integration med Indonesien, i den så kallade Balibó-deklarationen. Den 1 december tillsatte Fretilin ett kabinett, bestående av elva ministrar. Samma kväll varnade indonesisk radio alla utläningar i Östtimor att "anti-Fretilin styrkor" inte skulle kunna ansvara för deras säkerhet. Samtliga journalister utom en lämnade då Östtimor.

Den 4 december flög tre av Fretilins ministrar - Mari Alkatiri, José Ramos Horta och Rogério Lobato - ut ur Östtimor för att försöka få omvärlden att erkänna Östtimors självständighet. Den 5 december mötte Suharto USA:s president Gerald Ford och dennes utrikesminister Henry Kissinger i Bali. UDT-ledaren João Carrascalo har i en intervju med undertecknad meddelat att han tidigt på morgonen den 6/12 informerades av en ledande person inom *Operasi Komodo* att 'Ford och Kissinger gav grönt ljus'.

Den 7 december anföll Indonesien Dili. En masslakt av civila vidtog, i vilken även den kvarvarande journalisten avrättades. Fretilins styrkor drog sig tillbaka upp i bergen. De tog också med sig en radiosändare, med vilken de etablerade kontakt med Australien.

FN agerar – nästan

José Ramos Horta, tillsammans med David Scott från ACFOA, framträdde inför FN:s säkerhetsråd kort efter invasionen, och säkerhetsrådet reagerade med att anta resolution 384 (1975), där man begärde att alla stater skulle respektera Östtimors rätt till självbestämmande och att Indonesien skulle återkalla sina trupper.

I Dili undertecknade så den 18 december ledarna för APODETI och UDT ett dokument som hävdade att en interimregering hade tillsatts dagen innan. I dokumentet bad man också Indonesien att återställa ordningen i territoriet.

FN:s generalsekreterare utnämnde Vittorio Winspeare Gucciardi som sin speciella representant i Östtimorfrågan. Gucciardi tillbringade två dagar i Östtimor, men tilläts enbart besöka områden som kontrollerades av Indonesien. Hans försök att via Darwin i Australien etablera kontakt med Fretilin i

Östtimor obstruerades av såväl Australien som Indonesien. Indonesien hotade att sänka var båt som eventuellt skulle våga försöka frakta Gucciardi till Östtimor, och Australien konfiskerade den radio som användes för att kommunicera med Östtimor. Den frustrerade Gucciardi tvingades ge upp sina försök att undersöka situationen i Östtimor. Hädanefter intog FN en åskådarposition, varifrån det dock årligen kom en fördömande resolution om situationen i Östtimor; från och med 1983 var det till och med slut med det. Från det året förde i stället representanter för Portugal och Indonesien under FN:s överinseende samtal där Indonesien överhuvudtaget vägrade diskutera Östtimors politiska status. Ingen representant från Östtimor deltog i dessa samtal.

Hyckleriets triumf

Indonesien avstängde i september 1976 Östtimor totalt från omvärlden genom att deklarerat att alla främmande skepp som närmade sig skulle attackeraras. Strax därefter erhöll Indonesien från USA ett antal stridsflygplan av modell Rockwell OV-10 Bronco, speciellt lämpade för gerillabekämpning.

Det följde av UDT-medlemmar som hade gått över gränsen till Västtimor repatrierades till Portugal via FNs försorg i oktober 1976. Detta innebar också slutet för Portugals involvering i Östtimorfrågan under de följande sex åren.

Australien fortsatte att stödja Indonesiens isolering av Östtimor. Den nya regeringen behöll den av Gough Whitlam fastlagda policyn vad gällde Östtimor och radiokontakten länderna emellan förhindrades gång efter annan.

Trots alla dessa försök att isolera Östtimor kunde *The Melbourne Age* i november och december 1976 presentera uppgifter ur en konfidentiell rapport som hävdade att åtminstone 60,000 och kanske så många som 100,000 människor hade dött i Östtimor sedan invasionen ett år tidigare. Rapporten ledde inte till något agerande på statsnivå, däremot reste James Dunn, före detta konsul i Dili, och parlamentsledamoten Gordon Bryant i januari 1977 till Portugal för att intervjua östtimoresiska flyktingar. Deras resa resulterade i en dossier där situationen i Östtimor beskrevs som den värsta kränkningen av mänskliga rättigheter någonsin i världen. Australiens regering lät sig inte bevakas till någon policyändring, men sex medlemmar av labourpartiet tog på eget bevåg kontakt med Donald Fraser, ordförande för det amerikanska representanhusets kommitté för internationella relationer. James Dunn blev inbjuden att vittna vid en hearing i den amerikanska kongressen den 23 mars 1977. En talesman för utrikesdepartementet hävdade då att rapporterna från Östtimor var grovt överdrivna och att det inte fanns någon anledning att ifrågasätta Indonesiens anspråk på Östtimor.

Donald Fraser gick dock vidare i ärendet, och ifrågasatte i ett brev till utrikesdepartementet USA:s export av militärt materiel till Indonesien. Den 6 maj 1977 fick han ett svar som här återges förkortat men

översatt:

Following the Indonesian intervention on December 7, 1975, the Administration initiated a policy review in connection with our military assistance programme to Indonesia. ... While we reviewed the situation, the Administration took action to withhold provision of additional security assistance to Indonesia, although military equipment already in the pipeline continued to be delivered. The fact of this policy review was not discussed with Indonesian authorities ... The policy review was completed in late May 1976 and funds for continuation of training courses approved prior to the policy review were obligated in June 1976. Military assistance and military sales were resumed in July 1976.

I klartext - de indonesiska myndigheterna var inte ens medvetna om någon 'policy review' innan de erhöll Broncoplanen i oktober 1976! Mitt under masslakten i Östtimor kom snart de amerikanska planen att kompletteras med kanadensiska Bell-helikoptrar, brittiska Hawk-flygplan, de franska attackhelikoptrarna Puma och Allouette – och svenska luftvärnskanoner från Bofors. Jämför uttalandet ovan med det som Hans Blix, dåvarande svensk utrikesminister, gjorde den 5 december 1978:

Lagen som förbjuder vapenexport gäller när ett land är i krig med ett annat land. Indonesien är inte i krig med något annat land, ty Sverige erkänner inte Östtimor som en självständig

nation. Lagen mot vapenexport gäller också när ett land har inre oroligheter. Men Indonesien har inga inre oroligheter, ty Sverige erkänner inte den indonesiska annekteringen av Östtimor. Östtimor är varken en självständig nation eller en del av Indonesien. Östtimor är ett omstritt område. ... lagen mot vapenexport gäller slutligen om vapen kan antas användas för att undertrycka mänskliga rättigheter. Men vi har inga bevis för att vapnen som vi exporterar används på Östtimor, och slutligen är vapnen av defensiv karaktär. (Citat från *Det grymma spelet*, sid. 33, Björn Larsson (red.), utgivet av Östtimorkommittén 1985).

Sålunda kom ett av de värsta övergreppen i modern historia att ske bakom lyckta dörrar, med benägen hjälp av stater som försåg mördarna med vapen. Ett par år senare hade Indonesien praktiskt taget krossat det militära motståndet och drivit in den överlevande civilbefolkningen i "strategiska byar". Krig, svält och sjukdomar hade då orsakat ca 200,000 människors död. Att detta kunde ske är en skam för världssamfundet. Att frågan överhuvudtaget överlevde på den politiska dagordningen är ett resultat av det timoresiska folkets vågran att ge upp, men hedrar också de individer och de utomordentligt envisa icke-statliga organisationer i omvärlden som satte principer framför realpolitik och fortsatte solidaritetsarbetet medan deras regeringar ignorerade såväl den egna lagstiftningen som internationella deklarationer.

Gudmund Jannisa

Östtimormöte 7 december

Alla läsare och medlemmar i Östtimorkommittén är välkomna till

vad: öppet medlemsmöte

när: onsdagen den 7 december kl 19:00

**var: sal D14, Vasa Real
Karlbergsvägen 15, Stockholm
T-bana Odenplan**

Du får höra Östtimorresenärerna Thomas Johansson och Lotta Hedström berätta fängslade om och visa härliga bilder från sina besök i Östtimor. Mycket mer levande än i deras artiklar, och Du kan ställa frågor.

Välkommen!

Merdeka & ÖsttimorInformation ingår i medlemsavgiften i Föreningen ett Fritt Papua och i Östtimorkommittén. Du kan också prenumera på tidningen. Glöm inte bort att betala Din medlemsavgift eller förnya prenumerationen.

Ger Du ekonomiska gåvor till föreningarna, får Du som tack tidningen gratis.

Tidningen skickas även gratis ut till massmedia, politiker och tjänstemän, som arbetar med Papua, Östtimor och närliggande frågor.

Hjälp oss att betala tryck och distribution genom att betala eller ge oss ett bidrag.

Sannings- och vänskapskommission

I slutet av 2004 träffade Indonesien och Östtimor en överenskommelse om att skapa en sannings- och vänskapskommission (Commission of Truth and Friendship - CTF).

Kommissionen ska:

- Finna sanningen om brott mot de mänskliga rättigheterna begångna före och omedelbart efter folkomröstningen i augusti 1999.
- Föreslå:
  - amnesti för dem som samarbetat för att finna sanningen
  - åtgärder för rehabilitering av dem som felaktigt anklagats för brott mot de mänskliga rättigheterna
  - sätt att främja försoning mellan människor
  - innovativa sätt för människor att mötas och samarbeta för att främja fred och stabilitet.

Kommissionen ska arbeta under ett år från augusti 2005, men mandatet kan förlängas med ett år. Den har sitt säte på Bali och fem ordinarie medlemmar från varje land. De båda länderna tillsätter var sin ordförande.

Sedan en kort tid tillbaka har kommissionen en officiell webbplats, <http://www.ctf-ri-tl.org>.

CTF höll sitt första möte den 4-5 augusti på Bali. Indonesiens och Östtimors utrikesministrar var med och höll öppningstalen. Vid mötet behandlades formalia och arbetsplaner för det fortsatta arbetet. Mötet var slutet.

Den indonesiske ordföranden för kommissionen, Benjamin Mangkoedilaga, tidigare domare i högsta domstolen, väntar sig en svår uppgift för att få fram sanningen om brotten mot de mänskliga rättigheterna 1999. Han är tveksam till att de två åren kommer att räcka. Han sade efter kommissionens första möte att allt material från rättegångarna mot 18 åtalade vid den tillfälliga domstolen i Jakarta kommer att granskas. 17 har frikänts och den 18:e överklagat. FN:s expertkommission har rekommenderat att rättegångarna görs om enligt internationell standard.

Massiv kritik mot kommissionens uppdrag

Många offer och anhöriga till offer för våldsamheterna 1999 från hela Östtimor kräver att de för våldet skyldiga ställs inför en internationell tribunal. Till exempel så protesterar överlevande från massakern i Liquica den 6 april 1999 mot CTF i en intervju. De vill att fler än den hittills enda fällda ska ställas inför rätta för illdåden, som dödade många och skadade ännu fler. Rättegångarna i Indonesien har varit farser för att

skydda de skyldiga och den särskilda enheten vid distriktsdomstolen i Dili kan inte anförtros att skipa rättvisa eftersom den saknar resurser och inte heller kan nå skyldiga, som lever i Indonesien. När FN:s dåvarande kommissionär för mänskliga rättigheter Mary Robinson besökte Östtimor 2002, så framfördes detta till henne och hon svarade att hon hoppades att ledarna skulle höra det och ha samma åsikt.

Redan i april skickade de katolska biskoparna i Östtimor, Dom Ricardo i Dili och Dom Basilio do Nascimento i Baucau ett gemensamt uttalande till FN:s expertkommission och bad att en internationell tribunal för brott mot de mänskliga rättigheterna och andra krigsförbrytelser i Östtimor mellan 1975 och 1999 skulle upprättas.

Timor Post har i en stor artikel (enligt UNOTIL:s dagliga nyhetsammanfattningar för den 17 och 19 september 2005) behandlat advokatens och tidigare chefens för *Sahe Institute for Liberation* Aderito de Jesus Soares synpunkter på kommissionen. Han berömmar den timoresiska regeringen för dess goda avsikter med kommissionen avseende utvecklingen av demokratin i Indonesien och goda relationer med grannen, men menar att strategin är felaktig. Han säger att enligt internationell lag så kan personer som begått brott mot mänskligheten, folkmord och krigsförbrytelser aldrig ges amnesti. Därför är stadgan för kommissionen problematisk, eftersom den ger amnesti till de för 1999 års förbrytelser misstänkta, om de erkänner sin skuld.

Vid ett offentligt möte mellan regeringsrepresentanter och ideella organisationer i september framkom att regeringen menar att rättvisa för våldet nåtts genom att Östtimor blivit självständigt. Att inte gå längre tillbaka än 1999 är viktigt, ska man annars också gå tillbaka till den portugisiska tiden före den indonesiska invasionen 1975? Invasionen måste ses som en följd av det kalla kriget och vapnen som användes var faktiskt huvudsakligen från USA sade statssekreteraren Nelson Santos som också bad publiken att fundera igenom om de trodde att timoreserna inte hade dödat någon.

Santos sade vidare att han förstår värdet av en internationell tribunal, men befarade att säkerhetsrådet inte skulle godkänna en sådan.

Vice ordföranden i det liberala partiet, Carlos Sarmiento, har bett Xanana Gusmão att föra en dialog med befolkningen på gräsrotsnivå om målet för kommissionen. Dialogen skulle vara ett sätt att skingra de tvivel människor har om rättvisan.

Trög start

Enligt en artikel i Jakarta Post den 15 oktober så har CTF under sina första två månader inte gjort några framsteg i att identifiera de ansvariga för brott mot de mänskliga rättigheterna i det förgångna. President Xanana Gusmão har bett folken både i sitt land och i

Indonesien att ha tålmod. "Om folken i de två länderna vill ha ett gott resultat, så låt kommissionen arbeta med försiktighet, annars kommer den inte kunna hitta sanningen."

I stället för att försöka få till stånd rättegångar och straff, kommer kommissionen att försöka åstadkomma bekännelser av de i bärsärkagången inblandade. Xanana uttryckte förtroende för att kommissionen gör allt rätt och arbetar i enlighet med sin tidplan.

Men den 17 oktober anordnade kommissionen en workshop med deltagare både från Indonesien och Östtimor i sitt kontor. Syftet och sammanfattningar av presentationerna finns i ett pressmeddelande. Notabla är kraven på deltagande av offren i processen och att genusrespektivet beaktas.

Kritisk analys

Överenskommelsen om kommission var ett sätt för regeringarna i Indonesien och Östtimor att försöka förmå FN att inte tillsätta en expertkommission för att granska ländernas rättsliga behandling av våldsdåden

1999. Försöket lyckades inte. Och under sommaren 2005 lade expertkommissionen fram sin rapport.

I rapporten kritiserades ad hoc-domstolen i Jakarta och den särskilda enheten vid domstolen i Dili. CTF:s uppdrag är uppenbarligen att bemöta och avvärja denna kritik. "Segrarna" vill skriva historien så att eventuella brott begångna av motståndsrörelsen under den indonesiska ockupationen inte kommer att behandlas, ty i olikhet mot andra liknande kommissioner ska behandlingen av våldet 1999 avslutas utan rättegångar eftersom sannings- och vänskapskommissionen kan förväntas föreslå amnesti.

Se till exempel ledaren i nummer 3 av volym 6 av La'o Hamatuk's bulletin, augusti 2005, för en analys av problemet. Ledaren kan Du läsa online på engelska på internet med adressen http://www.laohamutuk.org/Bulletin/05/3/bulletinv6n3.html#Editorial:_Commission_of_Truth_and_Friendship_Brings_Neither__

Tommy Pollák

CAVR har avslutat sitt arbete

Mottagnings-, sannings- och försoningskommissionen i Östtimor lämnade efter tre och ett halvt års arbete den 31 oktober högtidligt över sin slutrapport till president Gusmão. Kommissionen har haft ett UNTAET-uppdrag förankrat i Östtimors lagar.

Kommissionen (Commission for Reception, Truth and Reconciliation in Timor-Leste - CAVR) har verkat i byar och städer i hela landet för att dokumentera sanningen om alla brott mot de mänskliga rättigheterna mellan 1974 och 1999 begångna av alla sidor och för att främja försoning på bynivån. Idéen till CAVR uppstod redan 2000 hos CNRT (National Council of Timorese Resistance).

Rapporten är resultatet av en process officiellt föreskriven av staten. I Östtimor har man till skillnad från vissa andra länder, som har haft liknande kommissioner, valt att fastställa ansvaret för både allvarliga och mindre allvarliga brott mot de mänskliga rättigheterna och att visa de oerhörda skador individer och samhället åsamkas, när makten åtnjuter straffrihet.

I sitt tal vid överlämnandet sade kommissionens ordförande Aniceto Guterres: "Vårt uppdrag har varit att fastställa ansvaret för att fördjupa och stärka utsikterna för fred, demokrati, laglydnad och mänskliga rättigheter i vårt nya land. ... vårt uppdrag grundades inte på hämnd ... CAVR fokuserar på det förgångna för framtidens sak ..."

Tusentals östtimoreser runt hela Östtimor har avgett personliga vittnesmål inför CAVR.

Guterres sade också: "Resultatet är inte perfekt och det översteg CAVR:s förmåga att undersöka varje fall eller att fastställa den slutgiltiga sanningen i alla frågor. ... rapporten ger ... de stora dragen av vad som hände under de 25 åren ..."

Rapportens titel är, i motsats till rapportens längd, kort: *Chega!* Det är portugisiska och betyder ungefär "inte mer, stopp, nog" och fångar rapportens budskap.

I början koncentrerade sig kommissionen på att hjälpa flyktingar och lösa mängder av små konflikter i byarna för att alla skulle kunna bygga det nya landet tillsammans. Då och under insamlingen av vittnesmålen syntes och hördes CAVR över hela landet, men under det senaste året har den legat lågt. Kommissionen har dock inte sovit, utan fullgjort sin andra uppgift, att skriva rapporten.

Guterres avslutade med ett tack till alla för deras aktiva medverkan och fulla stöd inklusive de ekonomiska bidragen från en lång rad länder bland andra Sverige.

I sitt tal påminde president Gusmão om att studier av orosåren 1974 och 1975 ledde till en politisk kursändring från konfrontation till närhet, vilket ledde till den nationella samlingen 1984 och till CNRM 1986, som sedan 1988 döptes om till CNRT.

Presidenten kommer att överlämna rapporten till parlamentet den 28 november, då den samtidigt offentliggörs. Den blir då tillgänglig på kommissionens webbplats <http://www.cavr-timorleste.org/>. Rapportens innehåll är tills dess hemligt. Rapporten omfattar omkring 2.000 sidor och kommer att publiceras på portugisiska, engelska och indonesiska samt till delar på

tetum, det största av de lokala språken i Östtimor. CAVR har också utarbetat en liten broschyr som döpts till "populärversionen".

I och med överlämnandet av rapporten har CAVR

fullgjort sitt uppdrag och det återstår bara avslutande administrativa göromål innan presidenten formellt upplöser kommissionen.

Tommy Pollák

Läraryrskommitténs vattenprojekt

Det var minst sagt spännande att få göra ett nytt besök hos våra fackliga kollegor på Östtimor. Vi hade ett nytt Läraryrshuset att besöka och ett vattenprojekt att utveckla. Saken är ju den att vi redan lanserat projektet "Vatten till landsbygdens skolor på Östtimor". Nu var det dags att träffas och gemensamt lägga upp planerna för det fortsatta arbetet. Vi blev verkligen väl mottagna. Hämtade på flygplatsen och körda direkt till Läraryrshuset där

Junior high school i Atabae sedan 1999

välkomsterceremoni och härlig hemlagad middag väntade. Det var en skön känsla att få uppleva förändringen från ett slitet hus med bambuväggar, till ett fungerande fackföreningskontor med solida väggar, fint plåttak och all nödvändig utrustning. De hade med andra ord redan visat vad deras organisation klarade av. Vi hade en hel del möten och diskussioner om hur upplägget med vatten till skolorna fortsättningsvis skulle se ut. Deras erfarenheter och kunskaper från de olika distrikten visade att grundidén att gräva brunnar kanske inte var helt rätt. Det borde kanske vara att förse skolorna med vatten. Det visade sig nämligen att vatten för det allra mesta fanns, men inte var indraget till skolorna. Det berodde på att brunnarna, vattencisternerna eller ledningarna fortfarande inte hade reparerats. Dessutom

är toaletterna antingen förstörda eller i stort behov av reparationer. Behoven skiftade alltså från skola till skola och från ett distrikt till ett annat. De skolor som troligtvis kommer att kräva andra lösningar blir de som ligger i höglandet.

Två pilotskolor

För att inte gå ut för hårt, så är två skolor utvalda som pilotskolor. Den ena är Manleu primary school och ligger i Metinaro, 30 km från Dili nära kusten. Den andra är Junior High school of Atabae i staden Maliana 5 km från gränsen till Västtimor. Skolorna hade omkring 300 elever och 12-14 lärare vardera. Varken elever eller lärare hade en fungerande toalett. Att tänka sig en arbetsplats med 300-350 personer och inte en toalett. Det går ju inte, eller? Frågan jag ställde mig gång på gång var: När FN ändå var på plats och fixade skolbyggnader, varför i all världen fixade dom inte toaletterna och vattnet på en gång?

Projektet i gång

Nu har vi (Läraryrskommittén), EIAP (Education International Asia and Pacific) och ETTU (East Timor Teachers Union) satt bollen i rullning och förväntar oss att regeringen i Östtimor på olika sätt drar sitt strå till stacken. Då vi besökte utbildningsministeriet den här gången fick vi på nytt muntligt stöd. Självklart är det här projektet mycket intressant för dem, frågan är bara vilken konkret hjälp de kan ge oss. Vi vet att det kommer att behövas transporthjälp, duktiga hantverkare och en hel del materiel utöver de 100.000 kronor per år vi bidrar med. Våra vänner i ETTU kommer att planera, administrera, organisera och säkerligen även själva vara på plats och arbeta på ett eller annat sätt. Det är inget lätt uppdrag, men vi hoppas och tror att de kommer att växa med uppgiften och förhoppningsvis få den hjälp av myndigheterna som de behöver. Våra dagar tillsammans gjorde i alla fall att vi fick stort förtroende för våra vänner i ETTU. Det kändes riktigt vemodigt när det var dags att ta farväl för den här gången, men "se Deus quizer" kommer vi att träffas snart igen.

Thomas Johansson

Visst tycker Du att det är intressant att få läsa om Östtimor, Västpapua, Aceh och Indonesien på ett annat sätt än i dagstidningarna och turistbroschyerna? Tror Du att Dina vänner också tycker så? Ge dem en prenumeration på Merdeka & ÖsttimorInformation! Sätt in 125 kronor på plusgirokonto 1 81 92-5 och ange *Prenumeration på Merdeka* på talongen tillsammans med adressen på den som ska få tidningen.

Reserapport Östtimor augusti 2005

Det var ett returbesök som jag hade sett fram mot under en längre tid. Att komma tillbaka och se allt som hade hänt under de tre år som gått sedan förra besöket, skulle bli otroligt spännande. Jag visste naturligtvis att risken för besvikelse fanns där. Rapporterna från Östtimor har ju inte varit odelat positiva om man skall uttrycka sig diplomatiskt. På planet från Denpasar fick vi sällskap av president Xanana Gusmão med stabfolk. De kom i en kolonn av limousiner med en väldig fart precis innan vi skulle taxa ut. Tydligt var överläggningarna presidenterna emellan avslutade. Dagen innan hade det hållits presskonferens om bildandet av sannings- och vänskapsskommissionen. Det organ som man hade hoppats skulle verka för att rättvisa skipas efter vidrigheterna 1999, men icke så. Båda sidor

deklarerar att inga fler åtal är att vänta. De rekommenderar inte rättegångar utan amnesti. Villkoren för amnesti skulle vara ett erkännande av skuld eller en ursäkt. Tyvärr blev det ingen pratstund med Xanana. Han var väl utpumpad efter manglingen dagen före.

Vackert men fattigt land

Att se Östtimor från ovan är en upplevelse. De höga bergen, de jättelika flodfårorna som med jämna mellanrum rinner ner som gigantiska avfarter från en dold autostrada någonstans uppe i bergen. Det turkoskimrande havet, ljuset och luften fri från luftföroreningar och smog, gör att man ser allt så klart och tydligt. Det gör anblicken av Östtimor väldigt speciell. Tyvärr blev första intrycket efter att vi landat också speciellt. Anblicken av passkontrollskjulet lovade inte gott. Att kliva in för att få sin stämpel i passet medförde en omedelbar risk att trampa igenom den tre trappsteg höga trappan. För personer i min viktklass var risken överhängande. Det gällde att balansera på ytterkanterna med hoppet att inte dråsa in i kontrollantens stämpelbord. Trappans brisfälliga skick vittnade om att, här tas inga egna initiativ eller här saknas fortfarande hammare och spik.

Ingen utveckling

Saknades gjorde också FN-personalen som fanns överallt vid förra besöket. Men det var varmt och soligt som då. Att åka omkring i Dili gav ingen känsla av bygg-boom direkt. Faktiskt så såg vi inga byggen alls vilket förvånade. Det var med andra ord sig likt vilket

Söndagsflanörer nedanför Kristusstatyn utanför Dili

inte var direkt positivt. Nog hade man förväntat sig aktiviteter i form av renoverade hus, nya affärer, nya bostadshus, reparerade vägar eller asfalterade vägar, men inte ett spår! Kanske det byggs på avlägsna platser, men det verkade osannolikt. Dili är trots allt huvudstaden. Faktum är att mycket såg mer slitet ut nu än förra gången. Dit hör då till exempel vägnätet. Byggnationer av skilda slag verkade inte vara prioriterade områden. En annan omständighet vi snart lade märke till, var den osäkra tillgången på elström. Vid förra besöket hände det vid något enstaka tillfälle att strömmen bröts, men det var inget som besvärade oss. Nu däremot bröts strömmen titt som tätt. Teven och luftkonditioneringen sloknade per automatik varje kväll, vilket medförde ganska varma nätter. Man kan väl säga att de enda tydliga

tillväxtfaktorer vi lade märke till var ökningen av antalet små barn och getter, vilka ständigt utgjorde en trafikfara. Till det positiva hör att risken för allvarigare olyckor var tämligen liten, då bilarna för det mesta körde väldigt sakta på grund av de dåliga vägarna och de höga besinpriserna. Vi gjorde några utflykter till landsbygden och blev allt lite illa berörda. Både barn och vuxna tyckte vi såg undernärda ut, med väldigt slitna kläder. Givetvis kan det vara olika från plats till plats, men att det förekommer både svält och misär tror jag stod helt klart för oss. Till det som man måste lägga på pluskontot hör den vackra naturen.

Turistpotential finns

Att resa upp i bergen, eller längs kusten ger vyer som är enastående vackra. Bara havet i sig är värt ett besök. Kristallklart, fullt med fiskar och koraller, helt oexploaterat. En dröm för dykare. Att det finns en potential för kommande turism råder det ingen tvekan om. Det som skulle ha varit intressant om man hade haft tid till fler samtal med vanliga människor för att höra om deras situation just nu, men det vi fick fram var att de hade det kämpigt. Svårt att få pengarna att räcka till och sen då det höga prisläget på i stort sett allting. De vi träffade var mycket sympatiska och gjorde ett djupt intryck på oss. Vi lämnade Östtimor med vissa frågor besvarade, men ännu fler obesvarade. Frågan hur det skall gå för Östtimors folk bestäms nog inom de närmaste åren. Sker då ingen påtaglig förbättring är jag rädd att situationen blir ohållbar. Hoppas jag har fel.

Thomas Johansson

Politiken på Timor rör på sig!

Exakt på dagen ett år, den 19 oktober, efter förra besöket landar fem aktiva eller före detta svenska riksdagsledamöter igen i Dili. Vi skulle köra del två av vårt utbytesprogram med det 88 personer starka östtimoresiska parlamentet. I fjol gällde det hur man skapar en fungerande statsbudget med stark inblandning av de folkvalda. I år är temat valproceduren och valkampanjande.

Vi är en lätt ommöblerad grupp mot i fjol, men har fått fin förstärkning i den mycket kompetenta och pedagogiska Kristina Lemon från valmyndigheten. Hennes genomgångar om hur svenska val går till är en succé.

Tre dagar rullar seminariet på innanför parlamentets väggar och glädjen i igenkännandet från båda håll är inte att ta miste på. När man börjar bli vänner så börjar även det verkliga utbytet ske...

Kvinnligt deltagande

Så deltagandet och intresset var på topp även vid mitt bidrag; kvinnligt deltagande i den politiska processen. Det väcker viss uppmärksamhet när jag samlar bara kvinnorna till en eftermiddags workshop. Men det blev ännu mer utdelning än jag hade vågat hoppas på, väldigt starkt till och med! Det var nämligen första gången alla partiets kvinnor satt tillsammans och pratade personligt om vad politiken gav eller tog av dem, och vilket stöd de ville ha. Det satte i gång en nästan terapeutisk process med berättelser och tårar från motståndskampens faser och fasor. Många minnen från 1975 och framåt, en del klarade inte riktigt att berätta om tortyr, fängslanden och övergrepp som hade skett under den indonesiska ockupationen. Men de bedyrade att det var bra och behövligt och att de själva från och med nu inte skulle vänta på tillåtelse att träffas, utan ta tag i sitt eget nätverkande, dessa 22 kvinnor.

Minskad FN-närvaro

UNDP finns kvar på ön, fast det mesta av annan FN-närvaro nu fasats ut, och de underlättar vårt demokratiprojekt betydligt. Genom dem får vi också en snabb överblick av vad som politiskt är på gång i landet. Oljeinkomsterna rullar in men fonderas och det riskerar att bli till ett inrikespolitiskt problem om det blir känt. Särskilt veteranerna från motståndskampen är misstänksamma mot hur Fretilin ändrat sina prioriteringar som regeringsinnehavare jämfört med från gerillatiden. Uteblivna akutinvesteringar i skola, hälsovård och vägar sticker i ögonen medan landets förmögenhet byggs upp i slutna fonder...

Men jag blir mer trygg när jag lyssnar på premiärministern Alkatiris rådgivare som säker konstaterar att

de inte tänker sätta landet i låneskuld varken till Världsbanken eller till IMF, utan vill försöka var obundna och skaffa sig sin egen bas. Deras ansökan om medlemskap i handelsgrupperingen ASEAN ligger nu inne för behandling och det är nog ett klokt drag. Samtidigt inser alla bedömare att bristen på investeringar i egen produktion är överhängande—inte ens en cykelfabrik eller en kemtvätt, skämtar vi om, men med en del allvar.

Oljeberoende farligt

Att ha olja som enda inkomstkälla vid sidan av bistånd är för bräckligt. Förhandlingarna med Australien om vinsterna för de delade oljefyndigheterna är långt ifrån klara. Där har man för övrigt satt in landets unge stjärna José Lobato, son till frihetshjälten och en påtagligt begåvad trettioåring. Hans plats i parlamentet som ordförande i infrastrukturutskottet lär bli svår att fylla. Han är tippad som blivande president, kanske inte nu genast efter Xanana men säkerligen i en inte helt avlägsen framtid. En liten regering med en liten befolkning måste ringa in de begåvningar som finns, så överhopp från parlamentet till regeringen under de gångna tre åren har inte varit helt ovanliga.

Val 2007

Nuvarande folkhjälden och den älskade landsfadern Xanana Gusmão lär enligt ryktet inte vilja låta sig övertalas till en ny omgång, när valseدلarna skall fastställas inför 2007 års val. Både president och nytt parlament, denna gång med färre mandat, är skall väljas. Förberedelserna är på gång och viktigast är en eller två vallagar som regeringen nu ämnar lämna på "riksdagens bord" i juni-juli nästa år. Men UNDP-vännerna misstänker att man kommer att söla så att eventuella ändringar inte skall hinnas med.... Den mycket säkra ministern för statens administration, Ana Pessoa, föreföll ha allt i ett järngrepp och tidsplanen ligger klar. Icke desto mindre uppskattade även hon våra svenska insatser av erfarenhetsförmedling om valprocedurer liksom den australiske före detta IDEA-medarbetarens redogörelse för effekten av olika valsystem. Men att det skall vara ett proportionellt system och inte ett med enmansvalkretsar framgår dock av konstitutionen.

Framsteg sker

Under en eftermiddag ordnade jag så att vi fick komma ut ur stan och bland annat upp i bergen. Härligt med utsikten och intressant att se det berömda jesuitprästseminariet där flera avgörande internationella konferenser hölls före folkomröstningen.

Min bedömning av läget är att det inte är tröstlöst, utan ganska rimligt politiskt arbete som pågår och med både hopp och tillförsikt. Utvecklingen tycks inte ha stagnerat, utan små och större positiva förändringar noterades sedan förra året. Om inte annat tycks oppositionen ha vaknat till liv och trots mer produktivt

samspel i parlamentet med det dominerade Fretilin fanns också en självkänsla och mer initiativkraft både från dem och från parlamentet som sådant gentemot regeringen. Det jag emellertid fortfarande efterlyser är större självmedvetenhet och marknadsföringskraft gentemot den egna hantverksskulturen, liksom en mer

uttalad vilja att lyfta fram musik, dans, mat etc. Identiteten som östtimores behöver stärkas både för nationsbygget, som turistiskt lockbete och som bärande signum för en framtida exportproduktion.

Lotta Hedström (mp)

Riksdagsmotion om Östtimor

Östtimorkommittén utarbetade i september ett underlag för riksdagsmotionen "Ekonomisk och demokratisk utveckling i Östtimor" vilket sedan skickades till riksdagen för undertecknanden. Lotta Hedström, Ingegerd Saarinen och Gustav Fridolin från (mp) undertecknade motionen.

Svag ekonomisk utveckling

Motionens utgångspunkt är att de officiella strukturerna i Östtimor tre år efter självständigheten ännu är under uppbyggnad. Trots det stora bistånd landet har erhållit, syns knappast några tecken på ekonomisk utveckling - benämningen "Asiens fattigaste land" används ofta. En svag utveckling är på sikt kanske det största hotet mot landets stabilitet. Östtimor dras med gängse u-landsproblem och är starkt beroende av utländskt bistånd. FN-personal och utländska biståndsarbetare har sedan 1999 svarat för det mesta av köpkraften i landet, vilket lett till lägre tillväxt allteftersom den utländska närvaron minskat.

I stället för denna konstruerade ekonomi behöver en diversifierad och genuin ekonomi utvecklas. Olje- och naturgastillgångarna i Timor-havet är den viktigaste

naturresursen men tillgångarna innebär både möjligheter och risker: det gäller att inte bli ensidigt beroende av dem. Utbildning är nyckeln till utveckling, varför den låga utbildningsnivån kan skapa problem även på lång sikt. Att främja civila sociala och demokratiska strukturer är mycket viktigt för att få i gång landets utveckling.

Tre krav ställs på regeringen

Mot denna bakgrund hemställer motionen "att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förstärkning av Sveriges utvecklingssamarbete med Östtimor med avseende på demokrati och ekonomi", "...att Sverige skall agera för att skapa internationell uppslutning för en bärkraftig ekonomisk utveckling i Östtimor som undviker att upprepa klassiska ekonomiska felgrepp och uttjänta modeller" och "...förstärkning av ökat svenskt utvecklingssamarbete inom den civila NGO-sektorn".

Gabriel Jonsson

Fotnot: Motionen finns på Östtimorkommitténs hemsida: <http://www.algonet.se/~tpollak/OTK>

Västpapua i USA:s kongress

Under FN:s beskydd undertecknade Indonesien och Nederländerna 1962 en överenskommelse angående Västpapua i New York. Avtalet stipulerade att det skulle hållas en folkomröstning genom vilken det västupanska folket skulle uttrycka om de vill bli ett eget land eller en del av Indonesien.

Länderna undertecknade detta avtal på grund av att Västpapua var holländsk koloni från 1848; Indonesien var koloniserat sedan 1602. Under kolonialtiden kallades båda regionerna Nederland Oost Indie (Nederländska Ostindien).

Indonesiens uppfattning om Västpapua när självständighet proklamerades den 17 augusti 1945 var att alla områden som hade ingått i Nederländska Ostindien skulle tillhöra Indonesien. Det sades också att det för Indonesien var rättfärdigt att kämpa för att Västpapua skulle bli fritt.

I stället för att genomföra en folkomröstning baserad på principen en man, en röst följde Indonesiens regering gemensamt konsensus (musyawarah) 1969. Under

militärens hot samlade Indonesien ihop 1.025 papuaner, bychefer från avlägsna byar och personer som de kunde lita på i en barack. Efter två veckors indoktrinering deklarerade Indonesien att det västupanska folket demokratiskt hade uttryckt sin vilja att området skall tillhöra Indonesien.

Tidningskommentarer

The Japan Times skrev den 27 juni 1969 bland annat: "The government of President Suharto choose to proceed with an act of free choice to further international goodwill. But every Indonesian leader from the President on down has insisted for the past two years that any decision against Indonesia during the act of free choice would be totally unacceptable to Indonesian national pride". Den schweiziska tidningen Der Bund skrev den 12 augusti 1969 bland annat: "Wie Indonesien Westirian gewann. Ein seltsamer Volksentscheid ohne Volk". (Hur Indonesien vann Västra Irian. En sällsam folkomröstning utan folk)

Protester undertrycks

Västpauaner som protesterade mot den arrangerade folkomröstningen arresterades. ”De som fångslas torteras och mördas säger den brittiska journalisten Michael Donald i sin artikel ”Tribes wiped out in secret way” i The Observer första juni 1969.

Det har nu gått mer än trettio år sedan Västpapua inkorporerades med Indonesien, men förhållandena är annorlunda än vad diktatorn Suharto och hans efterföljare utlovade. Repression och fattigdom präglar det dagliga livet. Trots att enorma naturrikedomar utvinns som ger miljarder dollar till den indonesiska statskassan, lever papuanerna i fattigdom och misär. Den nuvarande indonesiske hälsovårdsministern har själv sagt att undernäringen i Västpapua är den värsta i landet. Jakartatidningen Kompas rapporterade för ett tag sedan att 80% av papuanerna lever i fattigdom.

Söndra och härska

Eftersom papuanerna vill styra över sitt eget land, har Indonesiens regering tillämpat en ”devide et empera-” (söndra och härska) taktik. Västpapua delades i tre provinser utan att folket tillfrågades. Det har också kommit förslag om att området ska få en speciell autonomistatus. Regeringen i Jakarta menar att med en speciell autonomistatus och en delning av Västpapua i tre provinser blir det lättare att administrera området och utvecklingen kan gå snabbare.

Folket är emot regeringens politik, eftersom de har sett vad denna politik lett till i andra delar av Indonesien. Man säger att syftet bara är att tillsätta Jakartavänliga personer vid makten och att göra det lättare att kontrollera samt tysta ner det folkliga missnöjet mot myndigheternas och militärens orättvisa behandling av folket under de senaste 30 åren. Folket menar att integrationen med Indonesien måste omprövas enligt internationell praxis om rätten till självbestämmande för koloniserade folk, alltså en folkomröstning baserad på principen ’en man, en röst’ och inte ett manipulerat konsensus.

Ett steg framåt

Efter många års vädjan om stöd från den

internationella opinionen för att protestera mot övergrepp som den indonesiska militären begår har Västpauafrågan kommit att uppmärksammas i USA, där kongressmännen Faleomavaega och Donald Payne har tagit upp den. I ett pressmeddelande den första juli i år säger man bland annat: ”International Relations Committee passes State Dept Authorization Bill with Mr Faleomavaega och Mr Payne’s language about West Papua.

Congressman Faleomavaega announced that on June 9, 2005 the International Relation Committee passed H.R 2601, the State Departement Authorization Act for FY 2006. Included in the bill as historic language submitted by Congressman Faleomavaega and Congressman Donald regarding West Papua.

For some time, Congressman Faleomaveaga and Congressman Payne have worked to bring attention to the plight of West Papuans who have suffered under brutal Indonesian rule for more than forty years. In March 14, 2005, more than 37 member of the Congressional Black Caucus (CBC) joined with Faleomavaega and Payne in signing petition letters to the U.S Secretary of State and United Nations Secretary General calling for a review of West Papua’s political status and lending support to West Papua right to self-determination”...

I slutet av pressmeddelandet står följande: ”While H.R. 2601 must still pass the House and Senate, this language remains historic and sends a strong message that Congress will no longer tolerate the human rights abuses that have been perpetuated against the people of West Papua by the Indonesian military since 1969. West Papua’s cry for justice and freedom has not fallen on deaf ears and hope remains that U.S Congress and the international community will stand together to bring an end to the exploitation of West Papua”.

På grund av denna utveckling i Västpauafrågan har regeringen i Jakarta skickat ett antal delegationer till Washington. Förmodligen är deras syfte att föra bort H.R. 2601 från representanthusets och senatens agenda.

Hendrik Amahorseja

Ny webbplats—internet

Östtimorkommittén har vuxit ur sin gamla webbplats med adressen (URL)

<http://www.algonet.se/~tpollak/OTK>, där Du kan hitta tidningen Merdeka & ÖsttimorInformation (med bilderna i färg). Vi planerar att flytta till <http://www.osttimorkommitten.se> omkring den 1 december. På webbplatsen finns också mycket annan information och aktuella notiser. Vidare hittar Du där länkar till andra webbplatser som behandlar Östtimor, till exempel <http://www.pm.gov.tp/> - premiärministerns, <http://www.gov.east-timor.org/> -

regeringens portal och

<http://www.unmiset.org/> - UNOTIL:s.

Det finns också flera olika så kallade ”mailinglistor” om Aceh, Papua och Östtimor. *Inside Indonesia* har en lista på sin webbplats,

<http://www.insideindonesia.org/edit60/net3.htm>.

Amerikanska *East Timor and Indonesia Action Network* (ETAN/US) har också en lista,

<http://www.etan.org/resource/lists.htm>.

Ny bok om Västpapua

Journalisten Thomas Petersson kom i september ut med boken *Dödlig tystnad: En bok om FN:s svek* vid Hjalmarson & Högberg Förlag AB. Som titeln antyder handlar boken om FN och spelet kring 1969 års folkomröstning som utgör kärnan i Västpapafrågan.

New York-överenskommelsen 1962

Västra Nya Guinea förblev holländskt även sedan Indonesien hade blivit självständigt 1949. Dragkampen mellan Indonesien och Nederländerna om området ledde slutligen fram till att New York-överenskommelsen undertecknades 1962 "... utan att en enda papuan hade haft ett ord med i laget".

Den innebar att FN tog över förvaltningen 1962. Sju månader senare överlämnades administrationen till Indonesien, som enligt överenskommelsen skulle organisera en folkomröstning om områdets status senast år 1969. Endast 1026 av indonesernas utvalda ledamöter röstade då. De sade enhälligt ja till en integration med Indonesien. Farsen godkändes av FN:s generalförsamling, även om en del afrikanska länder, ledda av Ghana, tog fasta på att valet inte hade genomförts i enlighet med internationell praxis. En för mig ny uppgift som Thomas lyfter fram är att det han kallar "Skandinaviens moraliska mönsterland" Sverige anslöt sig till omvärldens pro-indonesiska hållning i Västpapafrågan.

Exploatering och förtryck 1969- 2005

Thomas förtjänstfulla genomgång av det komplicerade spelet under 1960-talet på basis av den brittiske historikern John Saltfords bok *The United Nations and the Indonesian Takeover of West Papua, 1962-1969* (London: 2003) utgör knappt halva boken.

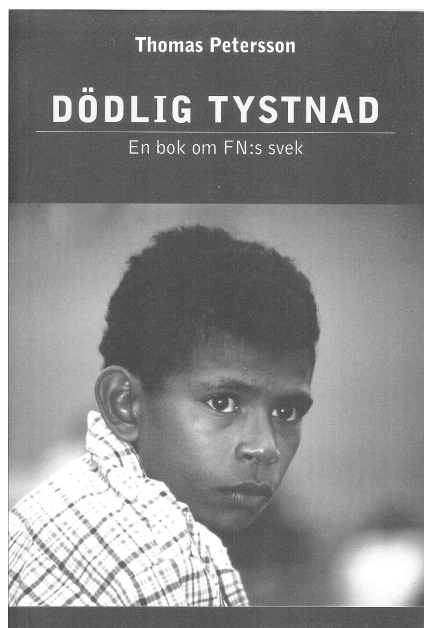
Andra halvan ägnas åt den ekonomiska exploatering och det politiska förtryck som länge har kännetecknat utvecklingen i området. Västpapas naturrikedomar i form av bland annat koppar lockade tidigt den amerikanska gruvkoncernen Freeport till området, där den fortfarande bedriver gruvdrift. Exploateringen har väckt protester från lokalbefolkningen, vilka upprepade gånger har bemötts med våld från den indonesiska regeringen. Thomas skildringar av den indonesiska militärens kränkningar av de mänskliga rättigheterna i Västpapua får mig att tänka på hur förhållandena tidigare var i Aceh och Östtimor.

Ökad uppmärksamhet efter 1998

President Suhartos fall år 1998 har knappast betytt några förändringar för Västpapua, även om tiden närmast efter avgången innebar en viss politisk liberalisering. En skillnad är dock att Västpapafrågan har fått större internationell uppmärksamhet, mest beroende på att ett amerikanskt lärarpar mördades i en ännu icke utredd incident i augusti 2002.

Med tanke på den ringa litteraturen om Västpapua är denna bok välkommen. Förträffligt är att den innehåller kartor, en historisk översikt och en litteraturförteckning.

Gabriel Jonsson

Annons

Thomas Petersson:

Dödlig tystnad: En bok om FN:s svek

Hjalmarson & Högberg Förlag AB, 2005, i samarbete med Föreningen ett Fritt Papua

Boken behandlar FN:s roll och spelet kring 1969 års folkomröstning om Västpapas status.

Beställ boken från förlaget, på internet www.hohforlag.se eller telefon 08-22 67 01, 22 67 20.

Fallet Munir—brevaktion

I Merdeka nummer 23 (december 2004) berättade vi att den indonesiske människorättsaktivisten Munir förgiftades och dog på ett indonesiskt flygplan, turen GA 974 Jakarta - Amsterdam den 6 september 2004. Det har nu gått ett år nu sedan dess, men undersökningen går mycket sakta. Myndigheterna är ovilliga att samarbeta för att få fram sanningen. Man anklagar Pollycarpus, en pilot som vid tillfället inte skulle vara i tjänst, men ändå var med på flygplanet i vilket Munir dog. Piloten flög med mellan Jakarta och Singapore. Vem som gav honom ordern att förgifta Munir är fortfarande en stor gåta.

Du kan göra en insats för att få fram sanningen och skipa rättvisa. Asian Human Rights Commission (AHRC) gjort ett förslag till brev eller fax att skicka till myndigheter i Indonesien. Kopiera brevet eller författa en egen vädjan och skicka iväg till de personer som står på listan.

Hendrik Amahorseja

Dear _____,

Re: INDONESIA : President and Parliament must audit the police investigation performance in Munir's case

I am gravely concerned about the lack of progress of the police investigation in the murder case of the human rights activist Munir.

Already four months have passed since the police investigation team had been established however there has been no progress in the investigation up to now. In particular, there has been no investigation of high-ranking intelligence officials and senior employees of the Garuda airline, even though the findings of the presidential fact finding team (TPF) suggested their involvement in Munir's murder. As a result, no prosecution has been made against them except Pollycarpus, a Garuda pilot who is the major suspect of Munir's murder.

This delay raises questions as to whether the police investigation team has strong will to find the truth of Munir's murder and bring the responsible persons to justice.

I therefore urge you to intervene in this matter. Please take appropriate action to speed up the investigation and ensure its accountability. I also urge you, with the cooperation of the Parliament, to audit the police investigation performance into Munir's

case. I further urge you to release a final report of the presidential fact finding team to the public and submit its findings to the police investigation. Lastly, I request you to ensure that the process of the trial related to Munir's case is duly and fairly conducted.

Sincerely yours,

Mottagare:

1. Mr. Susilo Bambang Yudhoyono
President of the Republic of Indonesia
Istana Negara
Jl. Medan Merdeka Utara
Jakarta Pusat 10010
INDONESIA
Fax: + 62 21 3457782
Epost: presiden@ri.go.id
2. Mr. Agung Laksono
Chairperson of the House of Representatives
Dewan Perwakilan Rakyat RI
Gedung DPR/MPR RI
Jl. Gatot Subroto No. 6
Jakarta
INDONESIA
Fax: + 62 21 5714469, 5734389
3. Mr. Agustin Teras Narang,
Chairperson
Commission III on Justice and Human Rights
House of Representatives
Jl. Jend. Gatot Subroto
Jakarta 10270
INDONESIA
Fax: +62-21-571 5532

Skicka kopior till följande:

1. Gen. Sutanto
National Chief of Police
Jl. Trunojoyo
No. 3 Kebayoran Baru
Jakarta Selatan
INDONESIA
Fax: + 62 21 720 7277
2. Mr. Abdul Rahman Saleh
Attorney General of Indonesia
Attorney General's Office
Jakarta
INDONESIA
Fax: +62 21 725 0213
3. Mr. Abdul Hakim Garuda Nusantara
Chairperson
KOMNAS HAM [National Human Rights
Commission of Indonesia]
Jl. Lathuhary No. 4B Menteng

Jakarta Pusat 10310
INDONESIA
Fax: +62 21 3151042
E-post: info@komnasham.or.id

4. Ms. Hina Jilani
Special Representative for human rights
defenders
Att: Ben Majekodunmi
Room 1-040, C/o OHCHR-UNOG
1211 Geneva 10
SWITZERLAND
Fax: +41 22 917 9006

E-post: bmajekodunmi@ohchr.org

5. Mr. Philip Alston
Special Rapporteur on Extrajudicial,
Summary, or Arbitrary Executions
Att: Lydie Ventre
Room 3-016
c/o OHCHR-UNOG
1211 Geneva 10
SWITZERLAND
Fax: +41 22 917 9006 (general)
E-post: urgent-action@ohchr.org

Människorättsproblem i Indonesien

Enligt både inhemska och utländska val-observatörer uppfyllde förra årets allmänna val i Indonesien demokratiska regler. Det var det första direkta valet till landets högsta ämbeten – president- och vice-presidentposterna. Man har också stora förhoppningar om att den nya regeringen skall kunna reformera det tunga sociala, politiska och ekonomiska arvet från de militära härskarna. Kort sagt är det reformer för bättre levnadsvillkor och respekt för mänskliga rättigheter.

Situationen för före detta politiska fångar

För 40 år sedan övertog militären under ledning av general Muhammad Suharto genom en mycket blodig statskupp statsmakten i Indonesien. Massarresteringar genomfördes. Alla människor som betraktas som en fara för militärregimens säkerhet och stabilitet arresterades eller mördades direkt.

Det sägs att uppskattningsvis en miljon människor mördades av militären och religiösa organisationers medlemmar. Hundratusentals arresterade sattes in i fängelser och koncentrationsläger i många år utan rättegångar som bevisade deras brott mot statens lagar och förordningar eller deras kriminella handlingar.

Tack vare intensiva internationella kampanjer för att frisläppa dessa politiska fångar av både enskilda personer och organisationer runt om i världen som bland annat Amnesty International och Tapol (organisation för indonesiska politiska fångars mänskliga rättigheter) samt den goda viljan från Washington under president Jimmy Carters administration tvingades Suhartos regim i mitten av 1970-talet att öppna fängelser och koncentrationslägerportar och låta hundratusentals fångar åka hem.

Fortfarande diskriminerade

Nu har det gått ungefär 30 år sedan de förra detta

politiska fångarna frigavs, men trots detta är de fortfarande inte helt fria som medborgare med alla rättigheter enligt landets lagar. Dessa människor är fortfarande diskriminerade, bland annat får de inte bli statliga anställda, de får inte pension och får inte tillbaka sin egendom som konfiskerades under militär-diktaturens tid och så vidare. För att få tillbaka sina legala mänskliga och demokratiska rättigheter har de förra detta politiska fångarna gjort alla möjliga försök, men hittills har regeringen inte visat några positiva tecken för att ge dem upprättelse.

En sådan inställning från regeringens sida är förmodligen ett tecken på att det fortfarande inte är så enkelt att bli av med arvet från Suharto i Indonesiens politiska system. Liksom under Suhartos tid vid makten anordnades också i år den första oktober en högtidlig ceremoni till minne av militärens lyckade statskupp för 40 år sedan. Ceremonin kallas "Hari Kesaktian Pancasila" (Pancasilas heliga dag). Den kallas så därför att makthavarna betraktar den första oktober 1965 som dagen då Pancasila såsom statens filosofi räddade landet från kommunismen. Huvudperson på årets ceremoni var president Susilo Bambang Yudhoyono.

Attacker mot kyrkor

Dagen efter terrorbombningarna på Bali för tre år sedan deklarerade den beväpnade militanta muslimska organisationen Laskar Jihad Sunnah Wal Jamaah att den skulle avsluta sina operationer och dra tillbaka sina trupper från östra delen av Indonesien, särskilt Moluckerna. Trots deklARATIONEN fortsätter attackerna i området även 2005. Förut var det Laskar Jihad som gjorde terrorattackerna, nu är det Laskar Mujaheddin. Det är olika organisationer under olika namn, men handlingarna är de samma. Den 29 oktober kom nyheter från staden Poso i centrala Sulawesi att man hade hittat kropparna av tre kristna skolflickor som hade varit borta ett tag. De hade blivit halshuggna.

I vissa delar av Indonesien hindras den kristna befolkningen att hålla sina gudstjänster. I områden där den dominerande befolkningen är muslimer och där det bara bor några få kristna familjer brukar det ordnas gudstjänst hemma hos någon. Eftersom man använder

familjehem för gudstjänster, är det mycket svårt eller omöjligt att få byggnadstillstånd från lokala myndigheter för att bygga kyrkor. Orsakerna är inte städernas estetiska arkitektur eller byggnader som inte uppfyller byggnadsnormerna utan vad myndigheterna brukar säga är att befolkningen i området inte tillåter det.

Stängningar av kyrkor

Det är inte nog med det, utan existerande kyrkor tvingas att stänga. Från staden Bandung och området omkring rapporteras det att under tredje kvartalet i år hade 25 kyrkor tvingats stänga. Tidningen Sinar Harapan skrev den 8 september att bland annat i städer som Pakanbaru, Solo, Mojokerto, Kediri och Goa på Sulawesi händer det liknande saker. I Pakanbaru stängdes 11 kyrkor. På västra Java i staden Majalenka tvingades den kristna teologiska högskolan att stänga. Tidningen The Jakarta Post rapporterade den 12 september att ungefär 500 kristna från två kyrkoförsamlingar i Jati Mulya huskomplex i Bekasi höll sina gudstjänster på öppen gata. De kunde inte hålla dem i sina respektive kyrkor på grund av att vägarna dit var blockerade. Den 15 oktober meddelades från Bekasi att bedjande katoliker i sin kyrka Rosario hade blivit attackerade av en grupp muslimska fundamentalister.

Att inbjuda muslimska barn till utflykter är en mycket känslig sak man kan bli bestraffad för med fängelse. Detta erfor tre kristna kvinnor i staden Indramayu på västra Java. De tre kvinnorna är söndagskolelärarinnor. De bjöd in några muslimska barn och deras mammor till en påskutflykt med buss till Jakarta i mars. Dessa tre kvinnor blev anklagade för att försöka konvertera de muslimska barnen och deras mammor till kristendomen. Kvinnorna - Rebekka Zakaria, Ety Pangesti och Ratna Bagun – har dömts till tre års fängelse av en domstol.

Attacker mot Jamaah Ahmadiyah

Jamaah Ahmadiyah är en av de muslimska sekterna. De muslimska organisationerna i Indonesien betraktar Jamaah Ahmadiyah som icke-muslimsk. Tidningen Tempointeraktif rapporterade den 20 september att från morgonen den 19 september till dagen efter blev några byar i området Cianjur på västra Java, som är bebodda av sekten Ahmadiyah, attackerade av tusentals människor. Det sägs att förstörelsen blev enorm. 70 hus och sex moskéer blev totalt förstörda. Det är inte första gången sekten drabbas av sådana attacker.

Vem står för handlingarna?

I aktioner mot kyrkor som ska stängas eller är riktade mot Ahmadiyah ser man tydligt att de aktiva kommer från militanta muslimska organisationer som bland annat Front Pembela Islam (Muslimska försvarsfronten) och Front Islam. Myndigheterna verkar vara handlingsförlamade. Därför bestraffas inte förstörelse eller trakasserier som medlemmar av dessa organisationer gör sig skyldiga till.

I FN sade nyligen den indonesiska representanten att relationerna mellan landets olika religioner är fredliga. Förmodligen vet han inte vad som pågår i sitt hemland och inte heller vad som hände på Majelis Ulama Indonesias (Det indonesiska muslimska prästerskapsrådet) sjunde nationella församling den 26 – 29 juli. Där var president Susilo Bambang Yudhoyono förste talare och avslutningstalare var vice-president Yusuf Kalla. Församlingen antog en fatwa (dom) mot ett pluralistiskt samhälle, sekularisering och liberalisering. Detta kan inte uppskattas av befolkningen i ett land som är på väg att demokratiseras.

Hendrik Amahorseja

Horta intervjuad om Västpapua

Östtimors utrikesminister José Ramos-Horta blev intervjuad av Alastair Thompson från Nya Zeeland om Västpapua i samband med att han deltog i det 36:e *Pacific Island Forum* den 25-26 oktober i Papua Nya Guinea. Medan forumet pågick demonstrerade västpapuaner för att det skulle ta upp Västpapuafrågan men utan framgång.

Inga upplyftande förslag

Hortas synpunkter kan inte ha uppmuntrat områdets självständighetskamp. Han betonade skillnaden mellan Västpapua och Östtimor genom att bara det förra tillhörde Nederländska Ostindien. På grund av kolonialhistorien vill knappast någon nation idag ifrågasätta det indonesiska styret i Västpapua, vilket ju gjordes medan Indonesien ockuperade Östtimor. Likheter finns när det gäller frihetskampen, men Horta menar att inte alla folk, som kräver självständighet kan få det, då skulle det bli kaos.

Hortas förslag för att uppnå fred i Västpapua är

- att befolkningen skall acceptera Indonesiens förslag till autonomi i stället för att kräva självständighet
- att den skall inleda en direkt dialog med Indonesiens president Susilo Bambang Yudhoyono
- att man inte skall söka stöd i sin kamp från Australien.

Autonomistatus skulle göra det lättare att komma till rätta med militärens maktmissbruk i Västpapua. En direkt dialog med Indonesiens regering är ett bättre sätt att ta upp Västpapuafrågan än multilaterala fora, i vilka det är svårare att uppnå stöd. Stöd från Australien skulle försvåra Västpapuas kontakter med Jakarta.

Gabriel Jonsson

Fredsavtal i Aceh

Den 15 augusti undertecknades i Helsingfors ett fredsavtal för Aceh av Indonesiens justitieminister Hamid (till vänster) och GAM:s inofficiella premiärminister Malik Mahmud (till höger). Parterna höll där den sjätte förhandlingsomgången under förre finländske presidentens Martti Ahtisaari (mitten) ordförandeskap. Fredsavtalet, som kan erhållas från undertecknad, innebär bland annat att stora delar av de 30.000 indonesiska regeringstrupperna dras tillbaka före årsskiftet och att GAM lovar att avrusta sina 3.000 man tills årsskiftet samt att ge upp sitt självständighetskrav. Aceh skall få rätt till minst 70 % av intäkterna från områdets naturtillgångar. GAM tillåts upprätta lokala politiska partier. Området får styra över interna angelägenheter med undantag för utrikespolitik, försvar, penning- och finanspolitik, lag och rätt samt religionsfrihet. Regionala symboler såsom flaggan får brukas.

Civil fredsstyrka upprättas

En civil fredsstyrka bestående av 250 man från länder inom EU och ASEAN (Association of Southeast Asian Nations), därav 15 från Sverige, skall upprättas med uppgift att övervaka fredsprocessen. Sida bidrar med 25 miljoner kronor till Räddningsverket, som skall stötta fredsstyrkan med logistik och IT-lösningar. Förhoppningen är att avtalet skall underlätta återuppbyggnadsarbetet efter tsunamin, för vilket Sida har avsatt 150 miljoner kronor.

Tsunamifaktorn

Chefsmedlaren i årets förhandlingar, Martti Ahtisaari, förklarade i samband med undertecknandet att "Det här är början på en ny era, mycket arbete återstår ännu. Det är otroligt viktigt att parterna respekterar det de har förbundit sig till i det här avtalet". Enligt honom förklaras parternas vilja att nå en lösning av den ömsesidiga förståelsen för att det efter tsunami-katastrofen var frågan om nu eller aldrig.

Positiv utveckling efter 15 augusti

Endast ett fåtal brott mot fredsavtalet har ägt rum efter den 15 augusti. Redan en vecka senare hade runt 1.300 indonesiska soldater lämnat Aceh. Två veckor efteråt hade 1.400 fängslade GAM-soldater återfått friheten. I mitten av september lämnade ett 40-tal gerillamän in sina vapen till de indonesiska myndigheterna. Vapnen sågades sedan sönder av utländska fredsövervakare. Vid samma tid förklarade Malik Mahmud att GAM måste ha tålmod och först se till att fredsavtalet verkligen implementeras innan ledarna i Sverige återvänder till Aceh: tilliten till Indonesien var ännu inte tillräckligt stor. I slutet av oktober återvände dock GAM-talesmannen Bakhtiar Abdullah för att under två månader övervaka fredsprocessen. Indonesien hade då tagit hem mer än 15.000 soldater och para-militära poliser. GAM hade lämnat över mer än hälften av de 840 utlovade vapnen.

Gabriel Jonsson

Rättelse

I nummer 25 av Merdeka & ÖsttimorInformation blev det lite fel i artikeln *Basinformation om Västpapua*. Under rubriken *Namnet* ska det stå ... *När Indonesien styrdes av general Suharto hette det Irian Jaya ("Det segrande varma landet")*. ... och inget annat. Artikelns

avslutande citat av ur *The Sydney Morning Herald* (Australien), 1969-07-14 ska lyda:

"Where else in today's world would the dictum be accepted that a people was too primitive ever to be free?"

B

Porto betalt

Avsändare:
Östtimorkommittén
c/o Pollak
Wiboms väg 12
171 60 SOLNA

Kom ihåg att anmäla adressändring.

Kortfakta

Västpapua

Belägenhet	Mellan breddgrad 2 i norr och 9 i söder. Längdgraderna är 130 i väster och 141 i öster.
Yta	421.981 km ² , jämför med Sveriges på 449.960 km ²
Högsta berg	Puncak Jaya 5.033 m ö h (evigt snötäckt)
Klimat	1.800 till 3.000 mm nederbörd/år, 19 till 28° C
Befolkning	2.366.000 (år 2003)
Etnicitet	Ungefär 250 stammar papuaner. Sedan Indonesien övertog administrationen har transmigranter (immigranter) flyttat in från Indonesien (särskilt öarna Java, Madura och Bali).
Språk	Officiellt språk är bahasa indonesia, befolkningen talar fler än 300 papuaniska dialekter
Religion	Kristendom, animism och islam
Styrelseskick	Indonesisk administration, Västpapua är numera uppdelat i två (tre) indonesiska provinser
Parlament	-
Huvudstad	Jayapura var Västpapas provins-huvudstad, när Västpapua var en enda provins, och har ungefär 250.000 invånare
President	-
Premiärminister	-
Valuta	Indonesiens rupiah
Näringsliv	Världens största guldgruva och den tredje största koppargruvan ägda av det amerikanska gruvbolaget Freeport McMoRan. Naturgas, trä och plywood exporteras, jordbruk.

Östtimor

Belägenhet	Östtimor är den östra halvan av ön Timor, den östligaste och största av de Små Sundaöarna (Bali, Lombok, Sumbawa, Flores med flera) norr om Australien. Östtimor omfattar också en mindre enklav i den västra, indonesiska delen av Timor.
Yta	14.870 km ² , jämför med Skånes på 11.027 km ²
Högsta berg	Tat Mai Lau 2.963 m ö h
Klimat	Tropiskt kustklimat med mycket regn
Befolkning	924.6421 (år 2005), jämför med Skånes 1,15 miljoner
Etnicitet	Ett 30-tal grupper
Språk	Förvaltningsspråket är portugisiska, som bara talas av en mindre del av befolkningen, vars umgängesspråk är tetum. Bahasa indonesia talas också av de flesta. Det finns över 14 ursprungsspråk.
Religion	90 % katoliker, 5 % muslimer, 3 % protestanter
Styrelseskick	Republik med parlamentarism
Parlament	88 ledamöter, Fretilin är största parti
Huvudstad	Dili
President	Xanana Gusmão
Premiärminister	Mari Alkatiri
Valuta	Landets valuta är USA:s dollar
Näringsliv	Naturtillgångarna är olja och gas i Timorsjön söder om ön, guld, silver och mangan. De hittills viktigaste exportvarorna är däremot kaffe och kopra. Viktigaste handelspartner är Indonesien, Australien och USA.

Tommy Pollák